

KÖZLEMÉNYEK

*

Könyvismertetés

Szabó Máté: Régészet madártávlatból. Fejezetek a Pécsi Légitirégészeti Téka 20 éves történetéből. Budapest, Archaeolingua, 2016. p. 304

Ismét Baranya. Ismét Pécs. Ismét Régészet. 2014-ben jelent meg Bertók Gábor és Gáti Csilla könyve (Bertók & Gáti 2014, ismertetése: Ilon 2015), amelynek gyökerei ugyanezekről a helyekről eredeztethetők és részben e témához kötődnek. Azt az ismertetést az alábbi óhajító mondattal zártam és kívántam: „...A két szerzőnek – és nekünk olvasóknak – pedig újabb, hasonlóan tartalmas könyvek megírását és kiadását!”

Bárcsak minden kérésem így teljesülne! Az új könyvet Szabó Máté és a kiadó jóvoltából máris a kezünkbe vehetjük.

Még emlékszem annak a hivatalos levélnek a tartalmára, ami talán az 1996. évi első légitirégészeti gyakorló hétre (lásd erről az 54–59. oldalt) történő részvételre hívta fel a figyelmemet. És ezt nyilván minden, akkori megyei régészeti osztályvezető megkapta. Az aláíró – emlékezetem szerint – Visy Zsolt volt, aki egyértelműen a következőket célozhatta meg: legyen a régészek körében egy olyan réteg, akik jártasak a légitirégészetben, tudják a felvételeket olvasni és azt kamatoztatni a gyakorlatban, továbbá legyen méltó tára a keletkező felvételeknek. Saját tapasztalataim túl építhetett Otto Braasch német légitirégésszel kialakult jó kapcsolatára, a légi felvételek gyűjteményét pedig 1994-ben ki is alakította az egyetem – akkor még – ókortörténeti tanszékén (lásd a 22–32. oldalt).

Ma már elmondhatjuk: van néhány olyan ember a mai régésztársadalomban, aki érti, és a szíven viseli

tudományunk légitirégészeti szeletét. Közülük az egyik, Szabó Máté. A gyakorlati haszon hű tükre a kiadvány, a Pécsi Légitirégészeti Téka pedig már két évtizede felhalmozódó, nyilvántartásba vett és feldolgozott felvétellel rendelkezik.

A könyv az Előszót követő öt fejezetből áll. Az ötödik fejezet azonban további – milyen véletlen? ... és ügyes megoldás – húsz, tematikus alfejezetre tagozódik. Majd a térképek jelmagyarázata, szömagyarázat, bibliográfia és képjegyzék zárja a tartalmas kiadványt.

A továbbiakban csak belelapozok a könyvbe. Nézzük meg együtt némelyik érdeklődésemre felkeltő részletét!

A tudományterület történetisége természetesen elhagyhatatlan és feltétlenül érdekes. Különösen a hazai, a Neogrady Sándor nevével fémjelzett magas színvonalú kezdéstől a második világháborút követő hallgatás évtizedeig (lásd a 8–13. oldalt).

A régészeti légtér csendjét az elsők között a múlt század 80-as éveinek közepén Visy Zsolt, a végén és a 90-es évek első éveiben Miklós Zsuzsa repülései törték meg, majd szinte azonos időben indultak el Czajlik Zoltán és René Goguy repülői. A téma első összefoglalásait Visy Zsolt (1978; 2003), Erdélyi Balázs (1979), valamint Miklós Zsuzsa (2011) készítették el, és ma már természetes, hogy GPS koordinátákban, fotogrammetriában és térinformatikai szoftverekben beszélünk és gondolkodunk. Követni persze már nem mindannyian tudjuk.

Az ezt követő rövid fejezetekben a légitirégészet módszertanával, majd a Pécsi Téka történetével, végül a felvétel elemzésével ismerteti meg a Szerző az Olvasót. Így jutunk el a 46. oldalig, s közben persze emblemikus lelőhelyek (Brigetio, Bakonya, Alsóhetény, Jánossomorja) felvételeiben gyönyörködhetünk.

A „csemegék”, azaz felvételek tömege következik a „Szemelvények a Pécsi Légitirégészeti Téka történetéből” című fejezet 20 tematikus részében. Megismerkedhetünk a légitirégészeti oktatás hétköznapijaival (48–53. oldal), ...a drónokkal (60–65. oldal),... a fényképek 3D interpretációjával (66–75. oldal). Majd a *Ripa Pannonica* és a római kori dunántúli időszakos táborokat (a 97. oldalig) követően rárepülhetünk a neolitikus körárokra. Közöttük található a Téka logójának választott Sárvár melletti (116–117. kép). Az Alföld fotóit, a földvárak majd a tájrégészeti (a 149. oldalig) felvételek követik. Rendkívül attraktívak középkori templomaink (pl. Szabadszállás, Sárszentmihály) és erődtemplomaink (pl. Soponya) gabonatóblákon megjelenő alaprajzai, vagy a temetők világa (175.

oldalig). A római villagazdaságok rendkívül gazdag alfejezetét (176–205. oldal) a múlandó települések képei követik. Köztük számomra különösen érdekfeszítőek a szárföldi és túskevári megaron szerkezetű házak fotói (250–252. és 254. számúak). A várak közül a kedvenceim Kám (266. kép), Nak (273. kép) és Neszmély (276. kép) lakótornyai. A nyomvonalak, a buldózerek világát hasznos képekkel dokumentálni (234–243. oldal) – tudjuk – nem felesleges. Az erdélyi lelőhelyektől pedig a jelen régészetébe (pl. világháborús lövészárkok: 325–326. kép) csöppenünk és a légirégészet lélegzetelállító szépségeire (felhők feletti római kori megfigyelőhelyek: 333. kép) is rácsodálkozhatunk. A kötet – belíven – utolsó képe (341.) a kedvenceim egyike: a Bakonya melletti római kori villagazdaság aratás közben készített felvétele. Ahogy egy épület „felszívódik” a tarlón...

Természetesen minden fejezet és alfejezet végén ajánlott irodalomjegyzék található.

Az igényes papíron megjelentetett, nyomdatechnikailag színvonalas – szinte minden oldalán színes – kötet nem utolsó sorban a kiadót dicséri. Maximális a helykihasználás, hiszen a borítók belső oldala is alapvető információkat hordoz. Az elsőn a hazai, a hátulsón az erdélyi légi felvételek helyét jelölték, természetesen azok azonosító számával. A számok a képjegyzékben, helyesen a 294. oldaltól lapozhatók fel. Itt egy kis gonoszkodó megjegyzést tennék: hiányolom a fel- és délvidéki képeket! A képek regiszteréből – és ez nagyon fontos és korrekt – nem csak a felvétel készítőjét, de annak időpontját is megismerhetjük. Ez a kötet egyébként remekül illeszkedik a kiadó termékeinek sorába, mint tematikáját, mint megjelenését tekintve. Formátuma nem a megszokott, de ugyanúgy négyzetes formátumú, mint a Bertók – Gáti kötet, igaz, annál kisebb méretű. Megjelenését a NKA és a Pécsi Tudományegyetem támogatta.

Számomra külön öröm, hogy a borítón „...a vas megyei Sárvár közelében” – pontosabban az Ikervár–Antónia-major melletti – Otto Braasch

2007. évi június 7-i légi felvételében gyönyörködhet az érdeklődő olvasó. A területet anno bejárva csupán talán 2 db lengyeli edénytöredéket találtunk kollégámmal, s megállapíthattam: ha a felvételt nem ismerném, a lábam nem tettem volna az asztalsík és víz nélküli dűlő területére, s béka-perspektívából semmit sem láttam volna. Már lassan egy évtizede tervezek a csodálatos körárok-jelenség területén egy szondázó feltárást, ... és még nem adtam fel, de bízom a jövőben.

Irodalom

BERTÓK G. & GÁTI Cs. (2014): *Régi idők – új módszerek*. Budapest-Pécs, Archaeolingua, 2014. 171 p.

ERDÉLYI B. (1979): Légifénykép-értelmezés a régészetben. *Geodézia és Kartográfia* 31/5 355–358.

ERDÉLYI B. (1998): Régészeti célú légi-fényképezés. In: ILON G. szerk., *A régésztechnikai kézikönyv* I. Pannicvlvs Régiségtani Egylet, Szombathely, 37–50.

ILON G (2015): Könyvismertetés. BERTÓK G. - GÁTI Cs. *Régi idők – új módszerek*. Budapest – Pécs, Archaeolingua, 2014. p. 171. *Archeometriai Műhely* XII/1 51–52.

MIKLÓS Zs. (2011): Légi fényképezés. In: MÜLLER R., főszerk., *Régészeti kézikönyv*. Magyar Régész Szövetség, Budapest, 40–70.

VISY Zs. (1978): Pannoniai limesszakaszok légi fényképeken. *Archaeologiai Értesítő* 105 235–258.

VISY Zs. (2003): A légirégészet Magyarországon. In. VISY Zs., főszerk., *Magyar régészet az ezredfordulón*. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma - Teleki László Alapítvány, Budapest, 25–28.

Ilon Gábor
régész, örökségvédelmi szakértő
Kőszeg